

Våtmarksinventering, Helge å avrinningsområde

Helgeåns Vattenråd

2021-12-15

Administrativa uppgifter

Uppdragsgivare

Helgeåns vattenråd

291 80 KRISTIANSTAD

Kontaktperson: Andreas Jezek

E-post: andreas.jezek@kristianstad.se

Utförare

Naturvårdsingenjörerna AB

Gulastorp 7720

281 92 HÄSSLEHOLM

Kontaktperson: Tuve Lundström tfn 0451-74 88 02

E-post: tuve.lundstrom@naturvard.nu

Webbsida: www.naturvard.nu

Organisationsnummer: 556560-8535

Innehåll

1	Bakgrund.....	4
2	Metoder.....	4
2.1	Underlag som använts	4
3	Resultat.....	5
	Områdesbeskrivning.....	5
	Våtmarker.....	7
	Våtmark 1 Östra Göinge	8
	Våtmark 2 Östra Göinge	9
	Våtmark 3 Osby kommun.....	10
	Våtmark 4 Osby kommun.....	11
	Våtmark 5 Ljungby kommun.....	12
	Våtmark 6 Ljungby kommun.....	13
	Åtgärd 7 Ljungby kommun.....	15
	Våtmark 8 Alvesta kommun	16
	Våtmark 9 Alvesta kommun	17
	Våtmark 10 Värnamo kommun.....	19
	Våtmark 11 Värnamo kommun.....	21

1 Bakgrund

Som ett led i arbetet med ökat antal våtmarker i Helge å:s avrinningsområde har Helge å:s vattenråd gett Naturvårdsingenjörerna AB i uppdrag att inventera intressanta våtmarkslägen i Helge å:s avrinningsområde.

Syftet med våtmarkerna som identifieras i utredningen är att de ska förstärka någon eller några av följande ekosystemtjänster: gynna vattenhushållning, förbättra grundvattenbildning, flödesutjämna, minska läckage av växthusgaser, minska brunifiering, vattenrening samt skapa förutsättningar för en ökad biologisk mångfald.

Redovisningen skall innehålla minst ett kostnadseffektivt våtmarksläge per kommun (kommunerna som avses är följande Alvesta, Ljungby, Osby, Värnamo och Östra-Göinge kommuner). För dessa våtmarkslägen önskar vi även en kostnadsuppskattning för anläggande och en möjlig utformning.

2 Metoder

Som underlag till inventeringen har höjddata och olika typer av kartmaterial utnyttjats i kombination med syn i fält. Höjddata ifrån den nationella höjdmodellen som bygger på flyglaserskanning har använts för att ta fram arbetsmaterial i form av terrängkartor med färganalys och nivåkurvor. Detta ger viktig information om topografin både på en översiktlig nivå över avrinningsområdet och på en mer detaljerad nivå över t.ex. ett enskilt våtmarksläge. För information om tillflöden, markanvändning, enskilda och allmänna intressen m.m. har ett flertal olika kartor och karttjänster använts innehållande flödesackumulationslinjer, dikningsföretag med båtnadsområden, skyddade områden, fornlämningar m.m.

Resultatet av inventeringen har sammanställts skriftligt i denna rapport. Använt referenssystem är Sweref 99 TM.

2.1 Underlag som använts

Underlag som har använts i denna utredning består av:

Modelldata från SMHI – flödesdata, m.m.

VISS

Kartunderlag och flygbilder Lantmäteriet

Nationella höjdmodellen Grid 1+

GIS-underlag Länsstyrelserna

Markfuktighetskarta - Skogsstyrelsen

3 Resultat

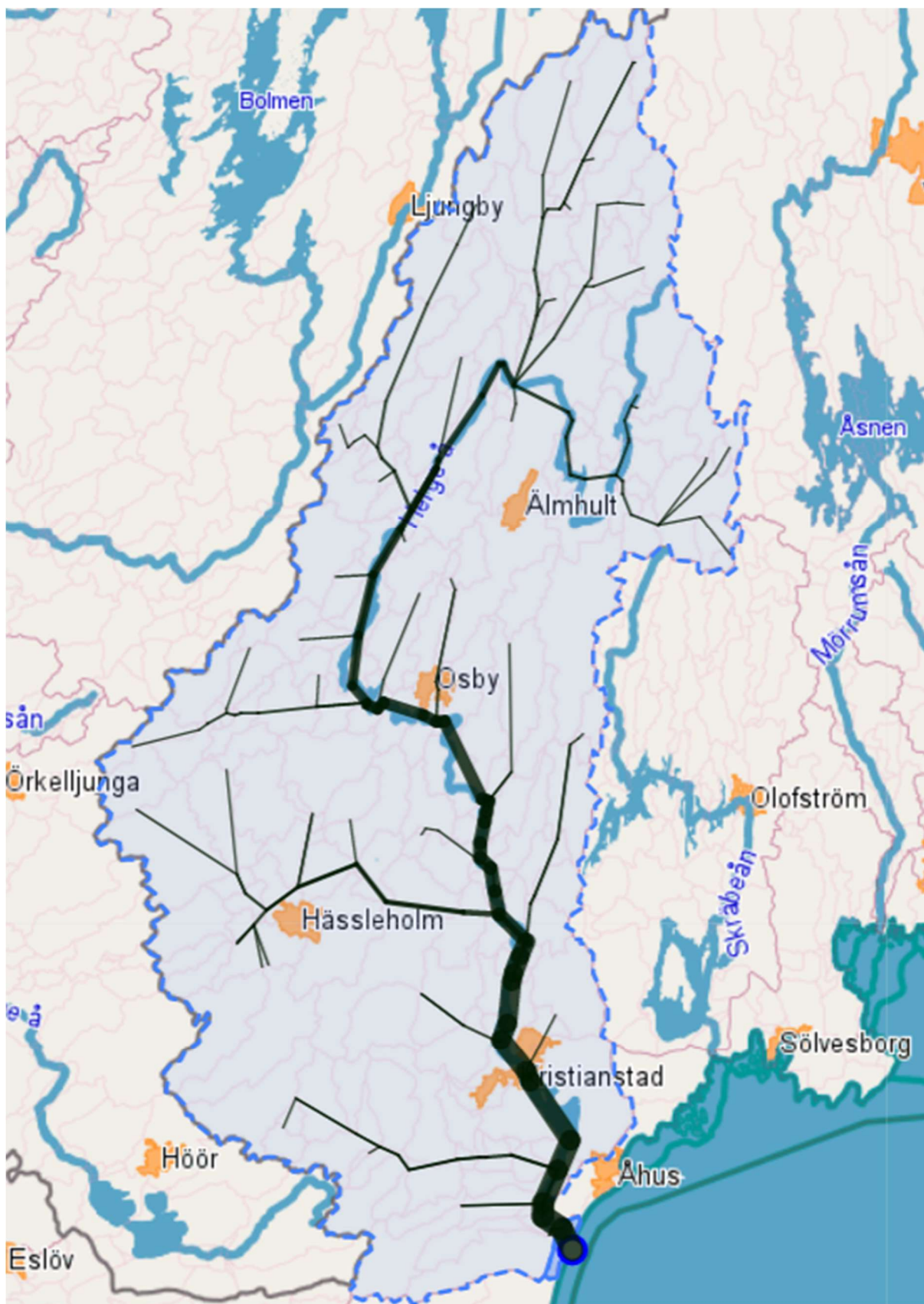
Områdesbeskrivning

Helge å har ett avrinningsområde på ca 4720 km² och sträcker sig från Rydaholm i norr till uttrinningen i Hanöbukten vid Yngsjö i söder. Ett så stort avrinningsområde innebär så klart stora variationer från källa till hav. Vid upprinningen är man ungefär på höjden +200 meter och i ett skogsdominerat landskap. Detta övergår i söder till ett mer åkerdominerat landskap innan mynningen. Markanvändningen består av Sjö och vattendrag 4,69%, Skogsmark 62,74%, Hedmark och övrig mark 6,56%, Myr- och våtmarker 3,52%, Jordbruksmark 19,68% Tätort 2,19% och Hårdgjorda ytor 0,62%

Syftet med inventeringen har varit att hitta lägen för att gynna vattenhushållning, förbättra grundvattenbildning, flödesutjämna, minska läckage av växthusgaser, minska brunifiering, vattenrening samt skapa förutsättningar för en ökad biologisk mångfald. Detta skulle koncentreras till de 5 kommunerna Alvesta, Ljungby, Osby, Värnamo och Östra Göinge vilket innebär att focus varit att inventera i skogsmark som dominerar dessa kommuner.

I Värnamo, Alvesta och Ljungby kommun domineras lägena av myrmarker som helt eller delvis dikats ut för att öka skogsproduktionen. Detta kommer att vara den dominerande åtgärden i dessa kommuner och kommer att skapa bättre flödesförhållanden och lägre färgtal i vattnet på sikt. Återställning av myrar kommer att även gynna skogsfågeln på sikt. Åfåran är relativt intakt och i ganska bra skick genom dessa kommuner.

I Osby och Östra Göinge övergår landskapet mer mot det småbrutna landskapet med skog, bete och åker. Här finns andra typer av lägen med fler variationer med både återställningar av myrar och utdikade våtmarker men också mer som berör kulturlandskapet. Mer varierade våtmarker ger också andra funktioner och andra miljöer som ger förutsättningar för näringsreduktion, flödesutjämning och ökad biologisk mångfald.

Figur 1. visar Helge å avrinningsområde (blåmarkerat område).

Våtmarker

Inventeringen har resulterat i 10 våtmarkslägen och 1 läge för omlöp i huvudfåran som redovisas och beskrivs kortfattat var för sig i nedanstående avsnitt. Till varje våtmarksläge finns en kartbild som visar våtmarkens ungefärliga storlek och beroendepå form också vattenyta, yta för utläggning av eventuella schaktmassor samt inlopp och utlopp markerat. Schaktmassornas volym och beräknad totalkostnad för färdigt projekt presenteras också under respektive våtmarksläge.

Teckenförklaring för principskisser till respektive våtmarksläge:

- = Vattenyta
- = Utläggning schaktmassor
- = Kärrskog/alsumpskog
- = Inlopp
- = Utlopp
- = Dammvall
- = Våtmarksområde

(alla tecken/ytor förekommer inte i samtliga skisser)

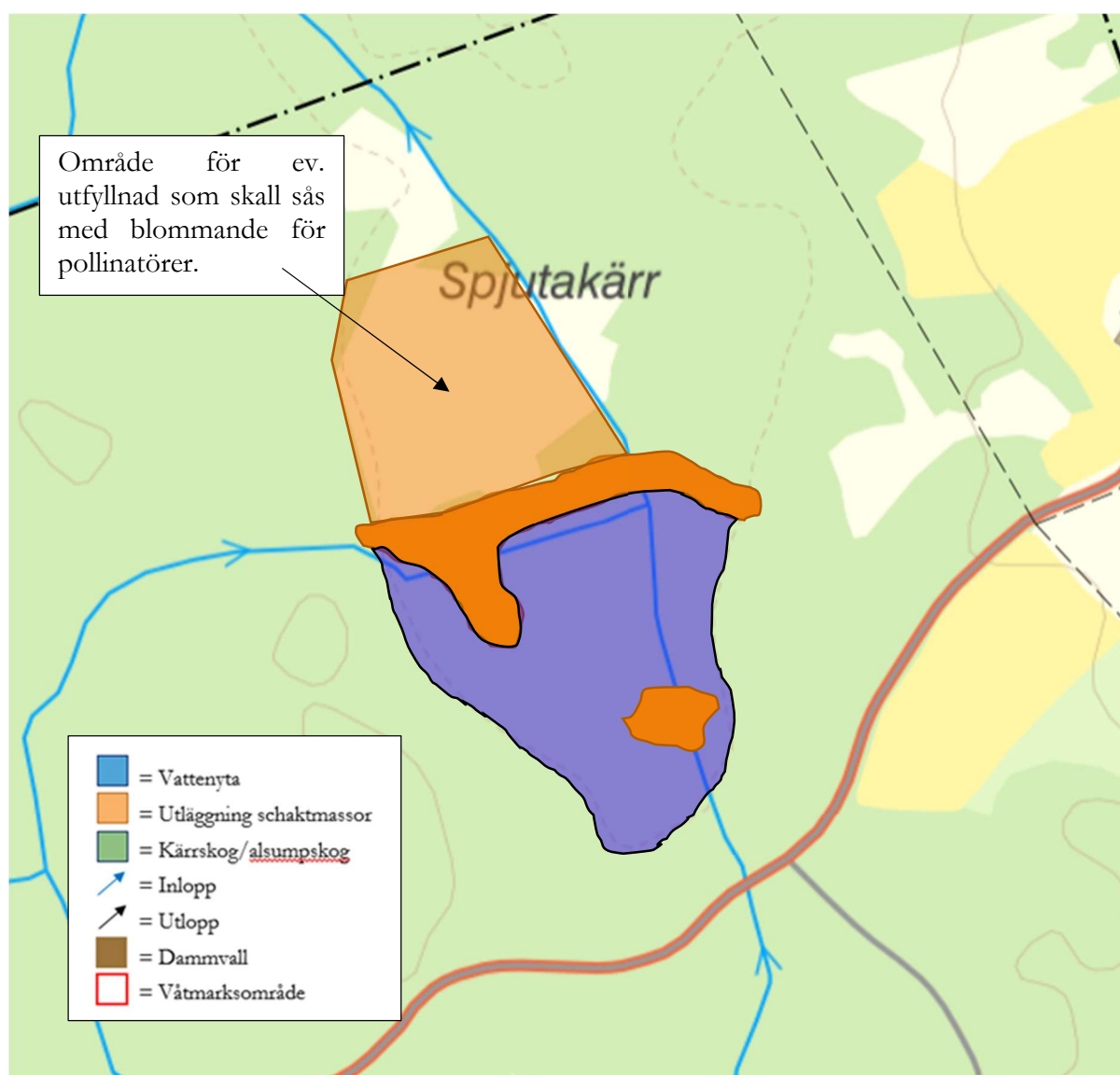
Våtmark 1 Östra Göinge

Våtmarksläge 1 ligger öster om Broby på fastigheten Säflacka 4:1. Koordinater SWEREF 99 TM N 6234639, E 446668. Tillrinningsområdet är ca 140 ha som huvudsakligen är skog. En anläggning av en våtmark på ca 2,3 ha kan göras genom en kombination av schaktning och dämning. Vattnet kommer från två diken som leds in våtmarken. Utlopp genom en sk. ”munk” tillbaka till det öppna diket.

Påverkade intressen: Dikningsföretag Lunnom-Hittarps torrläggföretag 1939 och Dikn. i Lunnarp, Friggatofta, Hittarp, Emmislöv, Getaberga m.fl från 1882. Det äldre företaget föreslås tas bort och det nyare omprövas.

Nyttor: Mycket god rening av näringsämnen och humus, flödesutjämnande, främjad grundvattenbildning och viss återställning av torvmark vilket minskar CO-avgång.

Schaktmassornas volym omfattar omkring 8 000 - 10 000 m³. Beräknad totalkostnad för projektet är ca 600 000 SEK exkl. moms. I priset är projektering, material och schaktarbeten inräknat.

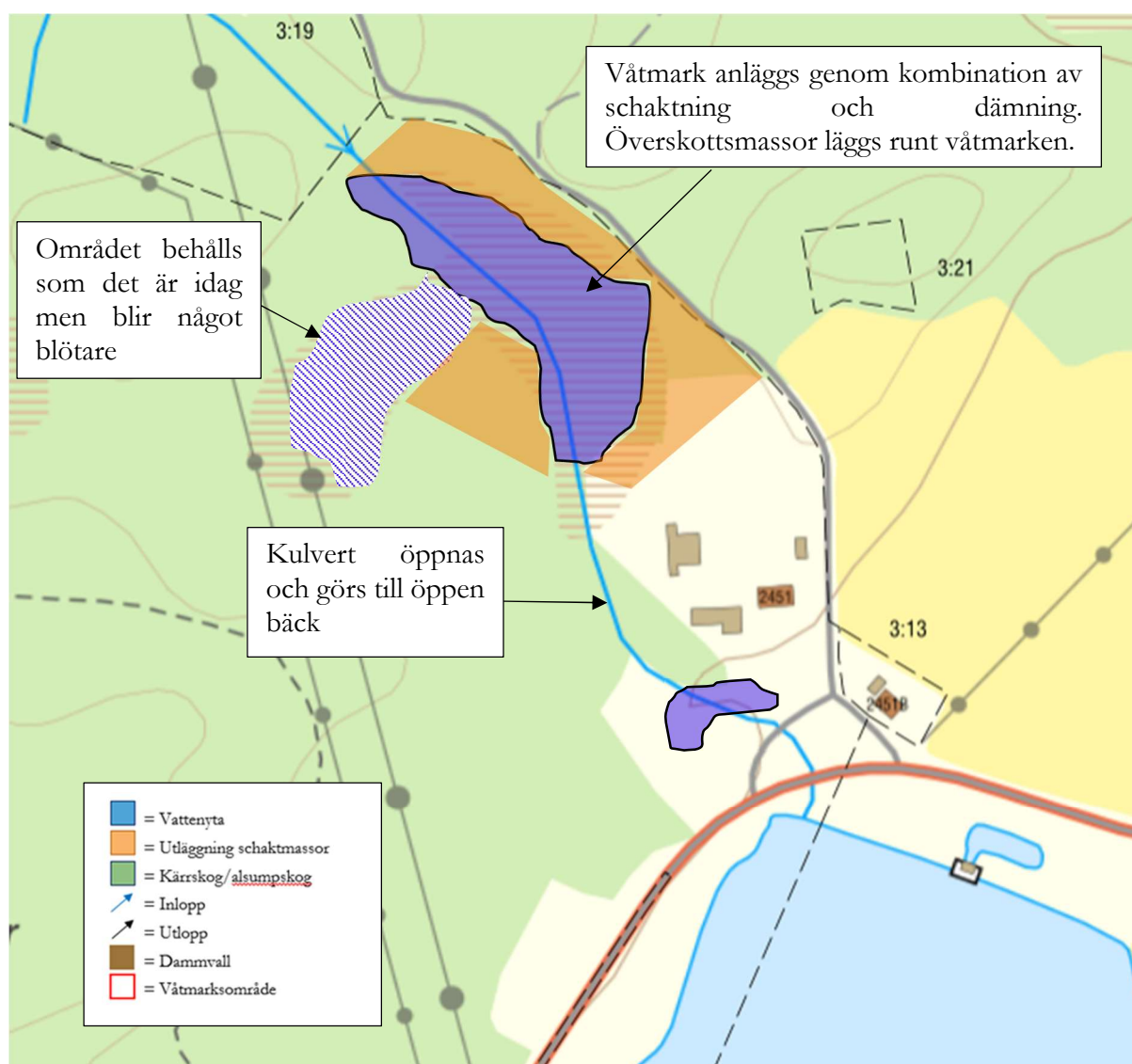
Våtmark 2 Östra Göinge

Våtmarksläge 2 ligger mellan Glimåkra och Broby på fastigheten Njura 3:7 strax öster om Helge å. Koordinater SWEREF 99 TM N 6239133, E 441384. Avrinningsområdet består av ca 50 ha skogsmark och rinner till en pumpstation som lyfter vattnet ut i huvudfåran. En våtmark på ca 1,3 ha kan anläggas genom en kombination av dämning och schaktning. Sen öppnas diket till en öppen bäck som sedan rinner till den mindre våtmarken på ca 0,1 ha och sen ut i kulvertsystemet under vägen.

Påverkade intressen: Dikningsföretag Njura-Nordanå 1942 (krävs en omprövning eller nedläggning) och vissa delar är inom strandskydd och dispens behövs.

Nyttor: Rening av näringsämnen och humus, flödesutjämning, återvätning av organisk mark minskar CO-avgång samt ökad biologisk mångfald.

Schaktmassornas volym omfattar omkring 6 000 - 8 000 m³. Beräknad totalkostnad för projektet är 500 000 – 600 000 kr exkl. moms. I priset är projektering, material och schaktarbeten inräknat.

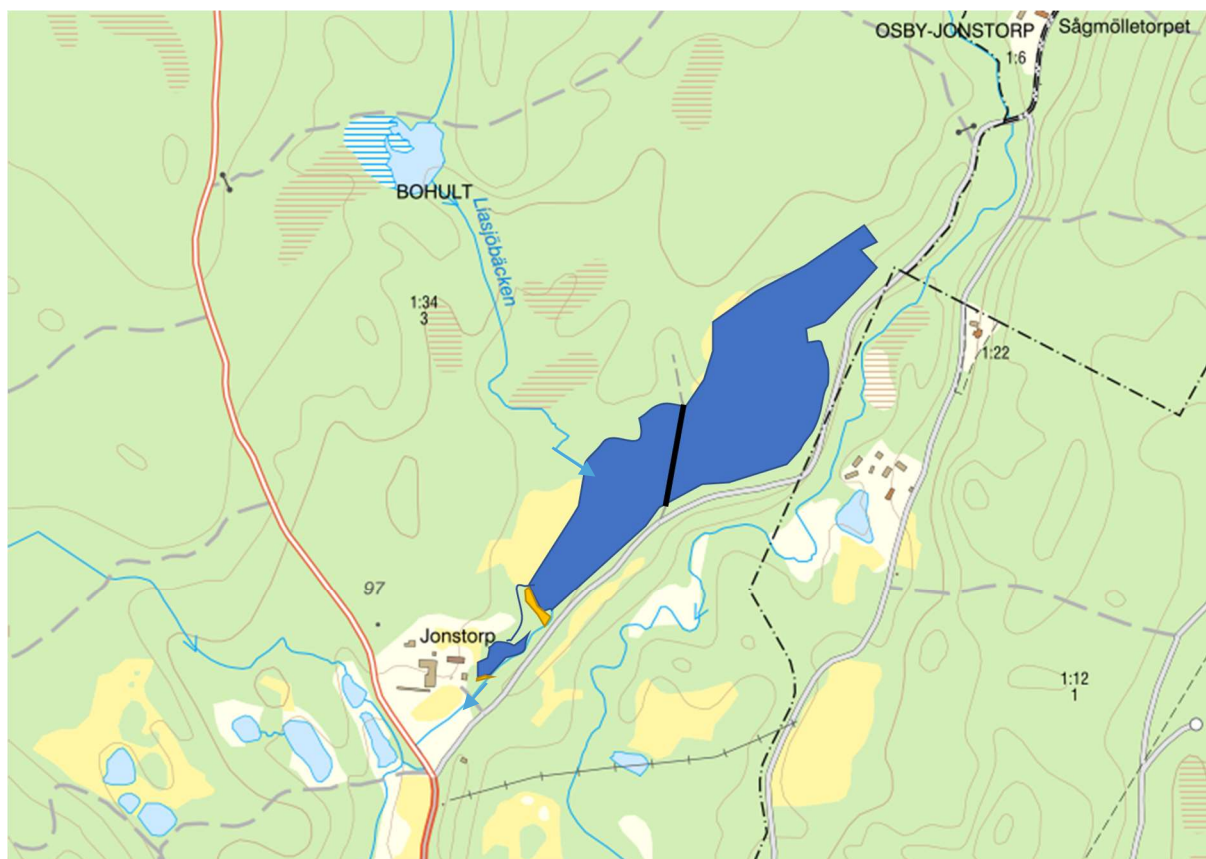
Våtmark 3 Osby kommun

Våtmarksläge 3 ligger ca 5 km norr om Osby på fastigheten Bohult 1:34. Koordinater SWEREF 99 TM N 6255134, E 438242. Avrinningsområdet bedöms vara ca 250 ha där allt är skogsmark. Tillflödet till området sker genom ett öppet dike. Våtmarken anläggs genom dämning i två steg. Som utlopp görs öppna bäckar som fungerar som faunapassage för alla arter. För att kunna underhålla våtmarken sätts även munkar som gör att man kan tömma systemet vid behov. Det finns en befintlig väg som korsar området som behöver höjas och förstärkas för att kunna användas fortsättningsvis. Storlek på vattenytan är ca 5 ha och den totala påverkade ytan är 6,75 ha.

Påverkade intressen: finns inga direkta allmänna intressen som bedöms bli påverkade negativt.

Nyttor: En våtmark som varierar mycket i storlek över året och kommer att vara flödesutjämnande för vattensystemet. Beräknas få en mycket god effekt på både humus och näringsreduktion. Den största delen är idag dikad torvmark och vid återvätning hindras CO-avgång.

Schaktmassornas volym omfattar omkring 6 000 m³. Beräknad totalkostnad för projektet är 400-600 000 kr exkl. moms. I priset är projektering, material och schaktarbeten inräknat.

- = Vattenyta
- = Utläggning schaktmassor
- = Kärrskog/alsumpskog
- = Inlopp
- = Utlopp
- = Dammvall
- = Våtmarksområde

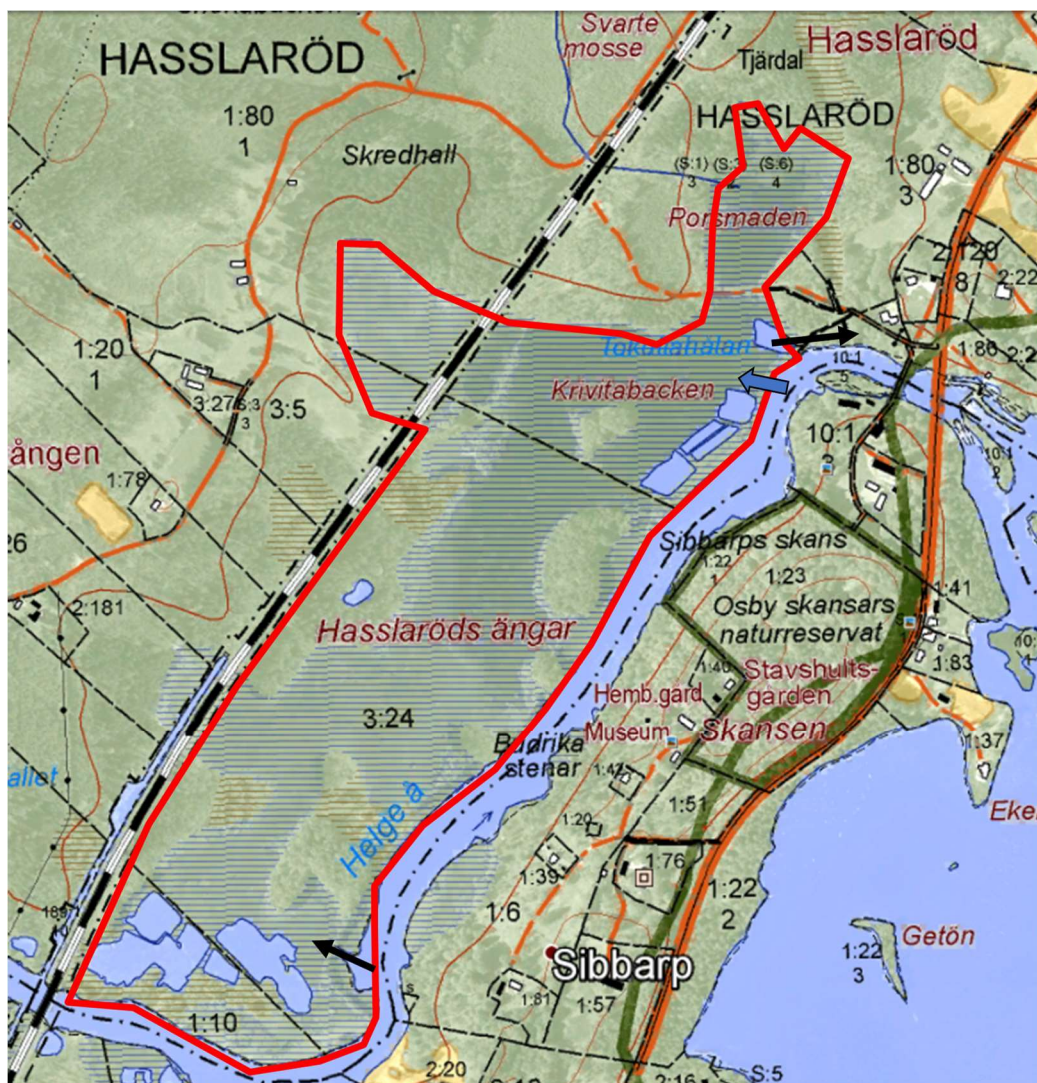
Våtmark 4 Osby kommun

Våtmarksläge 4 ligger strax söder om Osby tätort på fastigheterna Hasslaröd 1:80, 3:24, 1:10, 3:5. Koordinater SWEREF 99 TM N 6246139, E 436154. Tillflödet kommer från dike väster ifrån 170 ha ev. vatten från Helge å. En yta på totalt 40 ha med en vattenyta kan skapas genom att restaurera den invallade översilningsäng som funnits där. Hasslaröds ängar är en invallad äng som kan översilas genom att utloppet från ängarna stängs och tömmas genom reglering av samma utlopp. Ängarna är beroende av Skansens kraftverk nedströms för att vatten skall komma in och utloppet släpps nedanför kraftverket. Efter restaurering kan området fungera som reproduktionslokal för gädda. En restaurering kan skapa mycket intressanta miljöer för fågel som t.ex. storspov.

Påverkade intressen: Känsliga/Rödlistade arter: Uppenbarligen har ängarna tidigare varit artrika avseende vadarfåglar men mycket få nya noteringar finns. Floran uppvisar inga träffar på hotade arter. Biotopskyddat objekt: Öppet dike och flera småvatten. Diken skall rensas. Småvattnen lämnas orörda. Fiskvandring: Kan bli utmärkt reproduktionslokal för gädda. Dikningsföretag: Hasslaröds madens utdikning inom Hasslaröds by, 1902. Trafikverket: Ansluter till stambanan men vattennivåerna skall inte ändras. Områdesskydd: Strandskydd. Riksintresse: RI för naturvård

Nyttor: Flödesutjämning. Rening av näringsämnen och humus. Kan skapa höga biologiska värden.

Schaktmassornas volym omfattar omkring 8000 - 10 000 m³ för renovering av vall samt rensning av diken, m.m. Stora ytor behöver avverkas och röjas. Sen skall hela ytan fräsas för att återställa ängarna. Beräknad totalkostnad för projektet är ca 2 000 000 kr exkl. moms.

Våtmark 5 Ljungby kommun

Våtmarksläge 5 ligger ca 3 km öster om Ryssby på fastigheten Sälleberg 1:14. Koordinater SWEREF 99 TM N 6302366, E 452723. Tillflödet kommer från ca 50 ha skogsmark. Genom att stänga igen diken kan man med enkla medel skapa både sumpskog och våtmark. I området norr om vägen finns ett fuktigt område som dikats ur för att skapa lite större areal med produktionsskog (markerat med grönt). Genom att proppa igen diket i norra delen skapas en större sammanhängande barrsumpskog och produktionsskogen kan med fördel finnas kvar på höjderna. Myrområdet öster om detta har redan höga naturvärden och med detta projekt skulle stabilare vattenförhållanden skapas även i detta område vilket skulle vara gynnsamt. Vägen mellan dessa båda gröna ytor kommer troligen att behöva förstärkas och lämpligen lägga i en trumma av lite större modell för att kommunicera vattnet mellan områdena utan att påverka vägområdet.

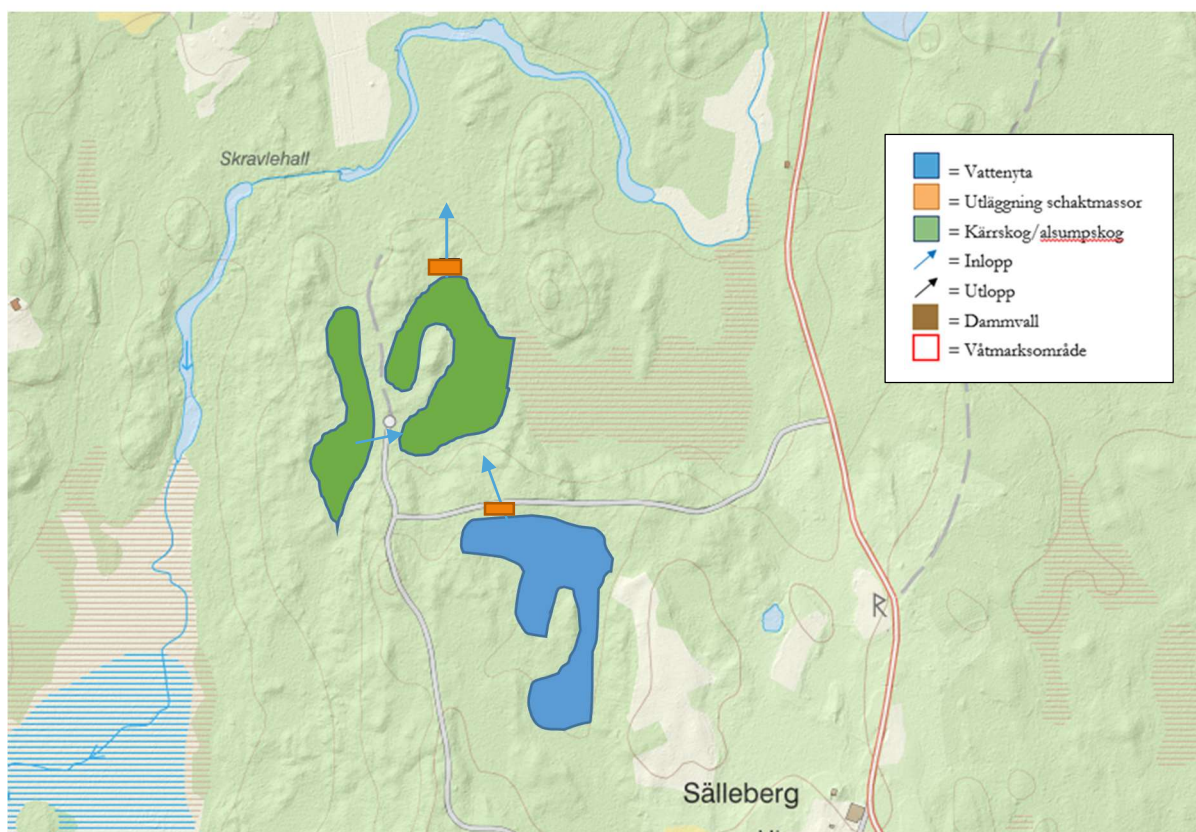
Söder om vägen ligger ett vilthägn och här kan man bygga en mer regelrätt dammvall som blir ca 1 meter hög (markerat med blått). Här kommer att bildas en våtmark som kommer att ha en god vattenhållande funktion och skapa livsmiljöer för fågel och groddjur. I södra delen av den planerade våtmarken står skog som kommer att bli snäppet blötare än idag och få en tydligare sumpskogskaraktär med tiden.

Sumpskogsområdet är ca 4 ha stort och beräknad vattenyta på våtmarken är ca 2–2,5 ha.

Påverkade intressen:

Nyttor: Fördelen med detta är att man får ett område som minskar transport av biologiska material och humus samtidigt fås också ökad grundvattentillgång som förstärker produktionen på höjderna. Återställningen av myrmarken kommer också att minska CO-avgången. På sikt kommer biologiska värden att utvecklas i sumpskogen.

Schaktmassornas volym omfattar omkring 1000 m³. Beräknad totalkostnad för projektet är 150-200 000 kr exkl. moms. I priset är projektering, material och schaktarbeten inräknat.

Våtmark 6 Ljungby kommun

Våtmarksläge 6 ligger ca 3 km ostnordost om Ryssby på fastigheten Sälleberg 1:14. Mossen berör även andra fastigheter (Ranaboda 1:5, Ryssby-Östraby 4:2, Ryssby-Persatorp 1:3) men åtgärderna har endast lagts in på största fastighetsägaren. Hade man kunnat få till ett samarbete med resterande fastighetsägare på alla de fastigheter som inbegriper mossen hade ett större projekt varit möjligt. Koordinater SWEREF 99 TM N 6303910, E 452669.

På Mälemossen löper diken längs sidorna för att leda vattnet bort från området. Genom att lägga igen diket på markerade sträckor kan man återväta mossen och med tiden få tillbaka den vattenregim och biotop som en gång fanns här. Denna åtgärd har en stor nytta i att man får mossen att hålla mer vatten och bli mer flödesutjämnande. Det har också inverkan på att organiskt material och humus inte lämnar mossen på samma sätt vilket medför bättre vattenkvalité i närliggande vattendrag.

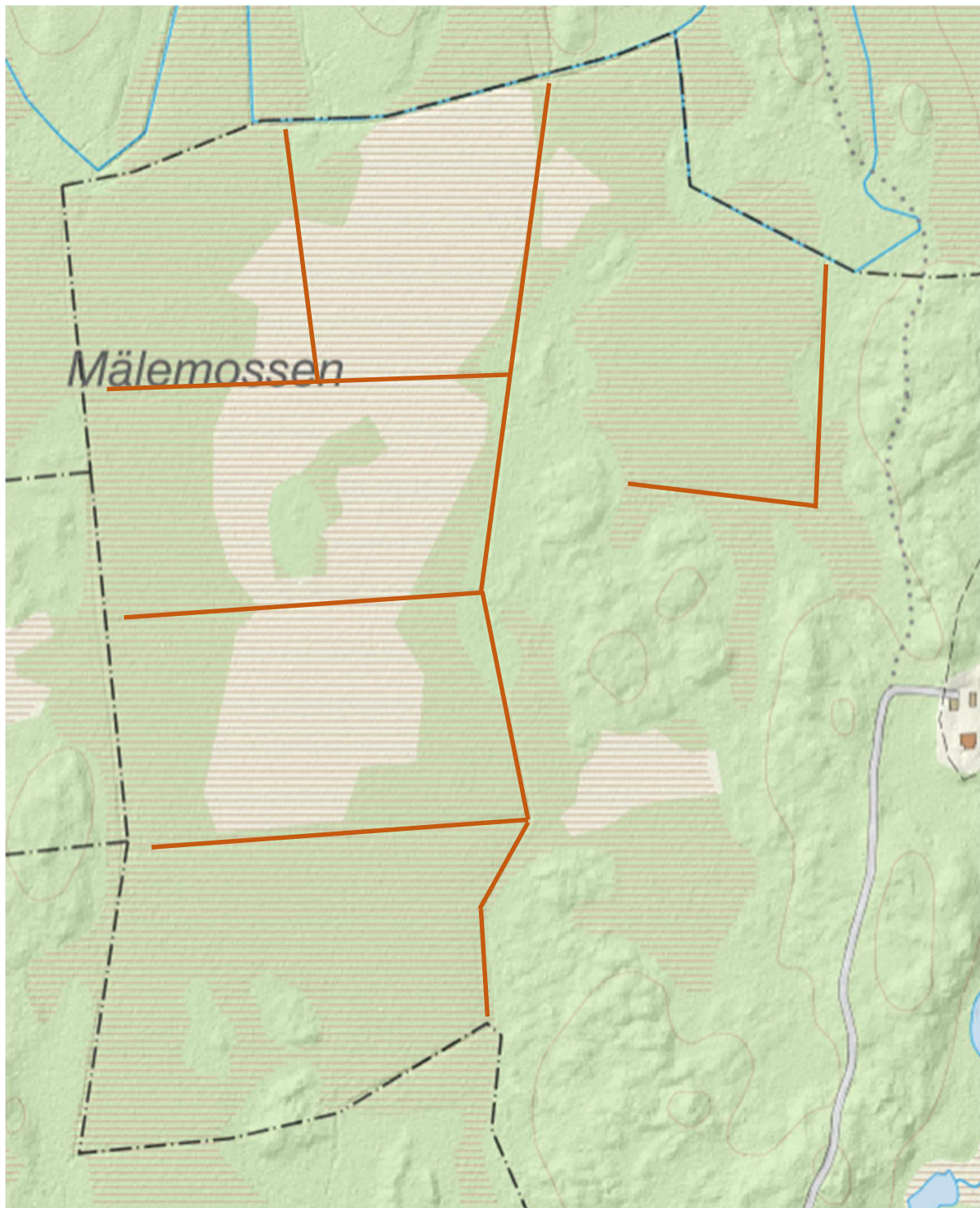
Att röja ner sly och lågväxande tall i samband med igenläggningen hjälper till att öppna upp marken så att den blir attraktiv för bl a skogshöns igen. Den öppna mossen inbjuder till spel för orrtuppar och i kanterna trivs hönorna där de hittar trygghet och föda till sina kycklingar.

Även ljunpipare och storspov trivs bra på mossarna och framförallt ljunpiparen är beroende av de öppna ytorna precis som orren.

Påverkade intressen: Flera fastighetsägare finns på mossen och påverkan får anpassas efter vilka som vill vara med.

Nyttor: Detta är också ett område som efter åtgärd visar myrarnas betydelse för vattenhushållning, markfuktighet, grundvattenbildning, undervegetation, vikten av mat för viltet, biologiska värden och minskad CO-avgång.

Beräknad kostnad för projektet ca 50 000–100 000 kr för arbetet med att lägga igen diken med grävmaskin eller dylik bandgående maskin. Lämpligen görs detta genom att man hugger träd som läggs i diket på många olika punkter och sen får dikena återställas genom igenväxning över tid. Röjningsarbetet kan med fördel göras av elever på skolan för att ge dem en delaktighet i projektet och öka förståelsen för mossens uppbyggnad och funktion.

- = Vattenyta
- = Utläggning schaktmassor
- = Kärrskog/alsumpskog
- ↗ = Inlopp
- ↘ = Utlöpp
- = Dammvall
- = Våtmarksområde

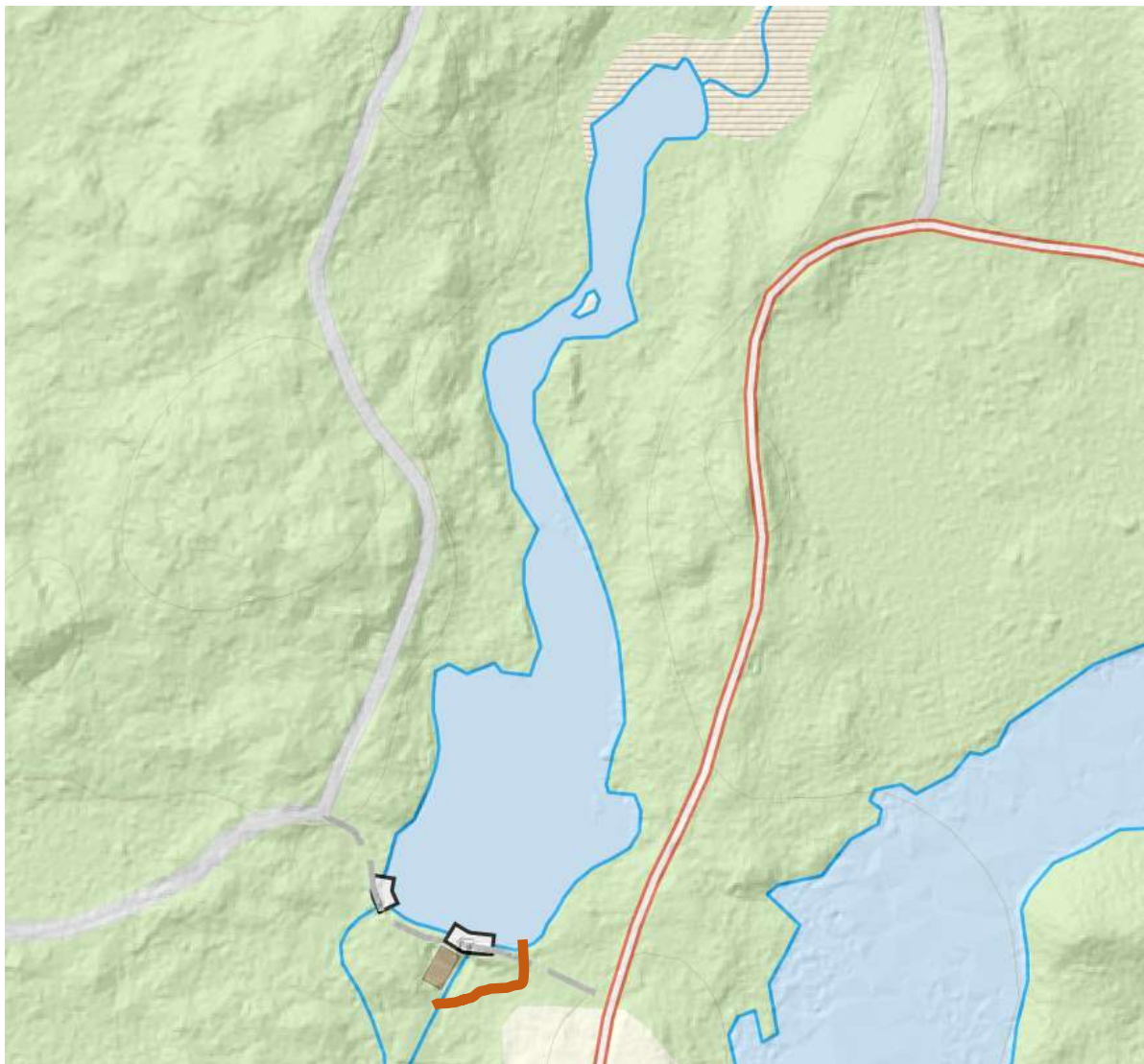
Åtgärd 7 Ljungby kommun

Åtgärd 7 ligger ca 3 km öster om Ryssby på fastigheten Sälleberg 1:14. Koordinater SWEREF 99 TM N 6303062, E 453210. Detta är ingen direkt våtmark men är en åtgärd som skulle gynna vattendragets biologi avsevärt genom att få en vandringsbar fåra för fisk och annan fauna. Det finns ett historiskt sågverk på platsen som är i fint skick och där dammen används för att driva densamma. Genom ett enkelt omlöp skulle man binda samman åfåran igen och ändå kunna behålla sågverket intakt.

Påverkade intressen: Historiskt sågverk, konnektivitet i Helge å.

Nyttor: Möjliggör fauna att röra sig upp- och nedströms i vattendraget.

Beräknad kostnad för projektet ca 150 000 kr vilket inkluderar grävning, material och trumma. Utöver detta tillkommer kostnader för juridisk prövning av ärendet.

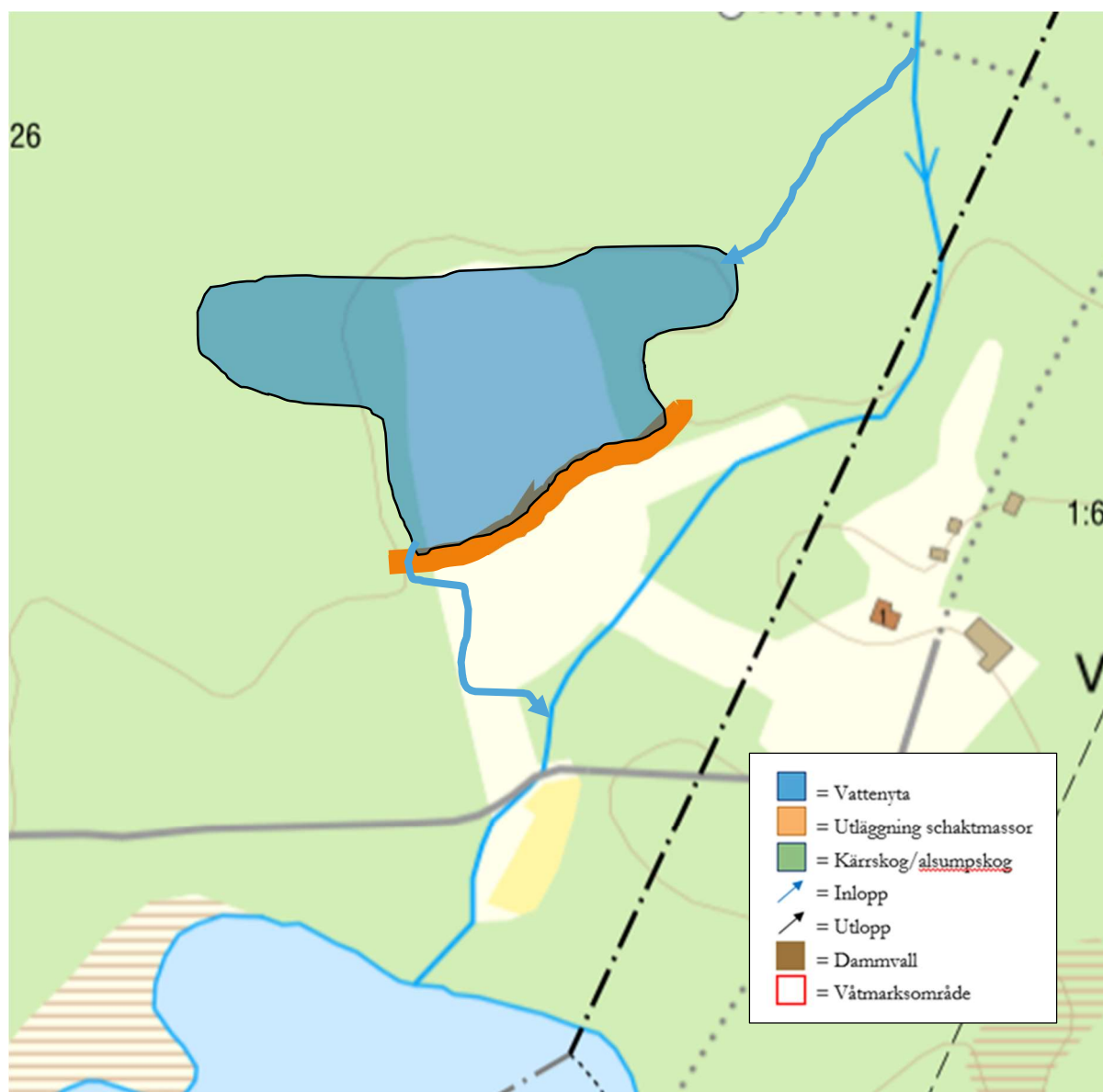
Våtmark 8 Alvesta kommun

Våtmarksläge 8 ligger i Piggaboda som ligger mitt emellan Vislanda och Ryssby på fastigheten Piggaboda 1:26. Koordinater SWEREF 99 TM N 6298955, E 458618. Tillrinningen kommer från ca 250 ha skogsmark. Anläggning genom att vatten leds av från bäcken till våtmarken. Våtmarken anläggs genom dämning med en ca 300 meter lång dammvall och på det viset skapas en våtmark på ca 2 ha. Vattnet leds genom ett öppet utlopp tillbaka till bäcken.

Påverkade intressen: Biotopskydd på diken i åkermark.

Nyttor: God nytta för biologiska värden eftersom varierande vattenstånd gynnar både fågel och intressanta växter. God effekt för flödesutjämning och grundvattenbildning samt mycket god rening av humus.

Schaktmassornas volym omfattar omkring 6 000 m³. Beräknad totalkostnad för projektet är ca 500 000 kr exkl. moms. I priset är projektering, material och schaktarbeten inräknat.

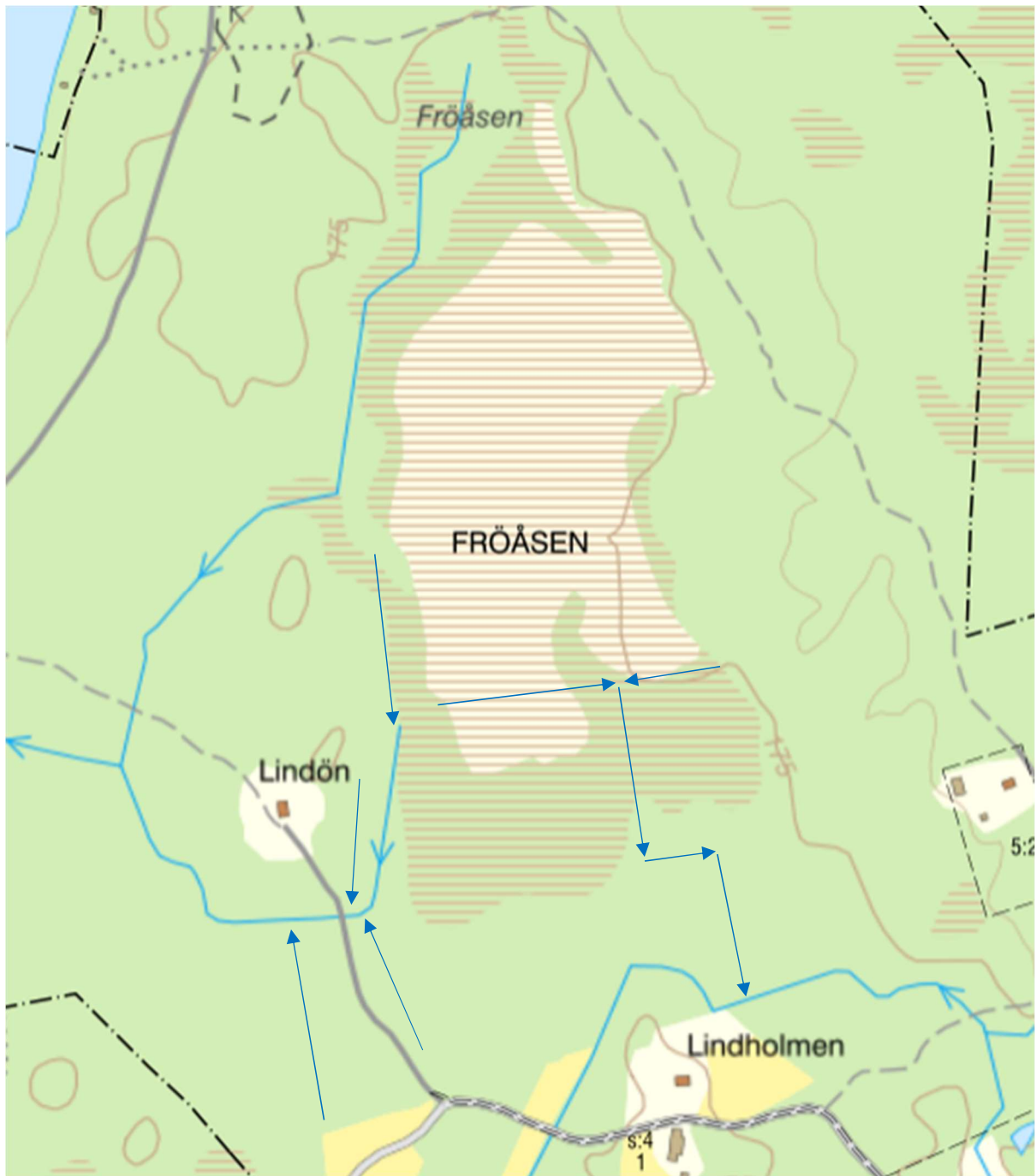
Våtmark 9 Alvesta kommun

Våtmarksläge 9 ligger ca 5 km väster om Vislanda på fastigheten Lindås 5:3. Koordinater SWEREF 99 TM N 6294396, E 461118. Området har ett bedömt tillrinningsområde på ca 75 ha. Myren kallas Fröåsen och har en storlek på ca 12 ha. Den är i södra delarna är dikad på två håll varav den västra dikningen ansluter till en sumpskog på ca 3 ha. Genom att lägga igen diken inne på myren samt även i några delar i sumpskogen skulle man återställa den naturliga hydrologin i området. Detta kommer att påverka skogen i ytterkant av området. Inne på myren är produktionen låg och får anses som impediment.

Påverkade intressen: Viss skogsproduktion kommer att påverkas helt eller delvis.

Nyttor: Flödesutjämning, minskade utsläpp av biologiska material och humus samt återvätning ger minskad CO-avgång från myren.

Schaktmassornas volym omfattar omkring 3000-5000 m³. Beräknad totalkostnad för hel återställning av projektet är 250-450 000 kr exkl. moms. I priset är projektering och schaktarbeten inräknat.

Våtmark 10 Värnamo kommun

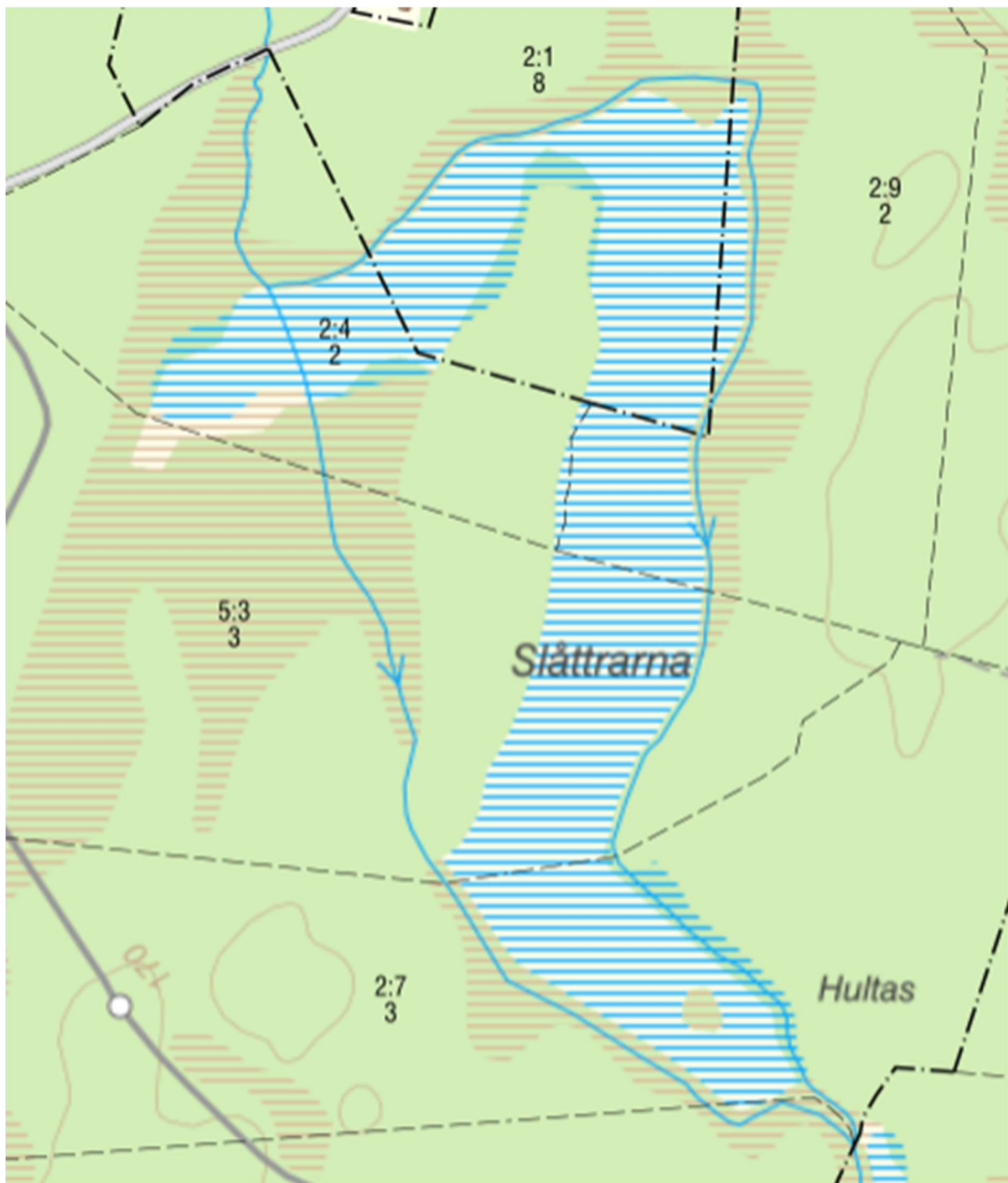
Våtmarksläge 10 ligger ca 7 km sydväst om Rydaholm på fastigheterna Malaberg 2:1 och Luveryd 2:9, 5:3, 2:7 och 3:14. Koordinater SWEREF 99 TM N 6308152, E 454851.

Området kallas Slåttrarna på kartan och är ca 13 ha stort. Tillrinningsområdet är ca 1700 ha. Området är dikat i omgångar från 70-talet och framåt. Området har varit en naturlig våtmark med översilningskaraktär innan dikningen. Efter dikningen har produktion av gran kommit närmare området. Genom att återställa området genom att lägga igen diken så återskapar man funktionen i våtmarken och det blir ett översilningsområde igen. Troligen blir ett område på ca 5-15 ha skogsproduktion påverkat i någon form men detta måste utredas mycket mer noggrant. Man måste också se hur påverkan uppströms blir också då motståndet blir större i vattendraget vid återställning.

Påverkade intressen: Skogsproduktion.

Nyttor: Rening av näringsämnen och humus, ökad grundvattenbildning och flödesutjämning. Ökad biologisk mångfald kan också förväntas.

Schaktmassornas volym omfattar omkring 6000 - 8 000 m³. Beräknad totalkostnad för projektet är 500 000 – 800 000 kr exkl. moms. I priset är projektering, material och schaktarbeten inräknat. Ev. tillståndsprovning är inte inräknat i priset vilket kan tillkomma beroende på hur markägare och länsstyrelse ställer sig.

Samtliga genomgående diken inom områden är gjorda för avvattning och det är dessa som är markerade på kartan. Vid ev. återställning skall dessa läggas igen helt eller delvis.

Våtmark 11 Värnamo kommun

Våtmarksläge 11 ligger 7 km söder om Rydaholm på fastigheterna Skriperyd 2:5, 4:3, 2:2 och Tvingsbo 1:3. Koordinater SWEREF 99 TM N 6307756, E 456634.

Området är en myr som ansluter till Stammaderna och är ca 40 ha stor. Tillrinningsområdet är ca 115 ha stort. Myren är dikad i mitten och södra delen samt längs ytterkanterna. Diken i ytterkanterna leds norrut och det är dessa diken som är vattenledande. De diken som finns inne på myren är inte underhållna och har inte någon större funktion för produktionen. Genom att lägga igen diken på vissa delar kan man återställa myren helt eller delvis. Skogsproduktionen är relativt god i ytterkanterna och betydligt sämre inne på myrens högdal.

Påverkade intressen: Riksidress för Naturvård. Skogsproduktion.

Nyttor: Minskad transport av biologiska material och humus, ökad flödesutjämning, ökad grundvattenbildning och möjligen ökad biologisk mångfald för t.ex. skogshöns.

Att lägga igen diken ute på myren är relativt billigt eftersom det är punktinsatser. Det bör kunna kosta 25-50 000 kr exkl. moms. Skall hela området återställas blir kostnaden högre med betydligt fler diken och på fler ställen. Uppskattningsvis 150-200 000 kr exkl. moms.

